

Tarraschova obrana

Na novoborském šachovém webu jsem dnes – 30.5.2016 – narazil na článek „Tarraschův kiks“ v jinak skvělém cyklu Historie po kapkách pana Zdeňka Závodného.

Tento nadpis mně „praštil“ do očí, a tak cítím povinnost se doktora Tarrasche zastat...

K oné inkriminované partii a turnaji v Petrohradu 1914 jsem vyhledal text v dvou rusko-jazyčných knihách: Nejštadt – Siegbert Tarrasch a Vajnštjn – Myslitel. Obě vyšly ve známé černé edici „Vynikající světoví šachisté“.

Nejprve Nejštadt:

Na jaře roku 1914 Tarrasch podruhé přijel do hlavního města Ruska, aby se zúčastnil „velmistrovského turnaje“, věnovaného desetiletí Petrohradské šachové společnosti. Výběr kandidátů byl čistě formální. Pozvání obdrželi pouze vítězové velkých mezinárodních turnajů a Celoruského turnaje (Aljechin a Nimcovič). Doba velmistrovského úspěchu neměla význam. První cena, dosažená dávno, „vážila“ více, než dvě a dokonce tři druhá místa z nejčerstvějších turnajů. Tak se mezi účastníky ocitli 63-letý Gunsberg a 72-letý Blackburne a mezi odmítnutými – v rozkvětu sil se nacházející 30-letý Spielmann, který bral první ceny na gambitovém turnaji v Abbazii (1912), na turnajích ve Vídni a Budapešti (1913), které považovali petrohradští organizátoři za nevýznamné, a druhou cenu na velkém mezinárodním turnaji v Piešťanech, 1912.

Poprvé se tři největší světoví šachoví organizátoři – Ruska, Německa a Velké Británie – domluvili na tom, že vítěz Petrohradského velmistrovského turnaje (pokud jím nebude Lasker) získá právo sehrát zápas o světový titul za podmínek, společně vypracovaných turnajovým výborem, Německým šachovým svazem a Britskou šachovou federací. Odmítnutí mistra světa zápasu za těchto podmínek jej zbaví titulu, který automaticky přejde na kandidáta. Zkrátka, téměř jako v pozdějších oficiálních turnajích kandidátů. Nicméně do vypracování konkrétních podmínek věci nedospěly – prvním se v Petrohradu ukázal být samotný mistr světa.

Systém, podle něhož probíhal turnaj v Petrohradě, měl pochybné přednosti. Nejprve hrálo jedenáct vel mistrů v tzv. „společném turnaji“ po jedné partii každý s každým. Potom pět vítězů sehrálo dvoukolový turnaj se započtením předchozího výsledku.

Ve „společném turnaji“, nebo „turnaji jedenácti“, byl první Capablanca s 8 body, který o 1,5 bodu předstihl Tarrasche (+4, -1, =5) a Laskera. Na 4. - 5. místě – Aljechin a Marshall. V souladu s podmínkami turnaje, ostatní účastníci – Rubinstein, Bernstein, Nimcovič, Blackburne, Janowski a Gunsberg – z dalších bojů vypadli.

V následující etapě v turnaji vítězů začal mistr světa, tak řečeno, dělat divy. V takové sestavě jmen získal 7 bodů z 8!, když vyhrál „nasucho“ mini-zápasy s Aljechinem a Marshalllem a získal 1,5 bodu s Capablancou a Tarraschem. To se ukázalo být dostatečným nejenom pro to, aby dohnal ztrátu z „turnaje jedenácti“, ale také aby vyhrál.

V celkovém „petrohradském součtu“ získal první cenu Lasker – 13,5 bodů z 18, druhý – Capablanca – 13. Aljechin získal 10 bodů, Tarrasch – 8,5 a Marshall – 8 bodů.

V turnaji vítězů hrál Tarrasch mnohem hůře, než v „turnaji jedenácti“. Prohrál tři mini-zápasy ze čtyř a získal v 8 partiích jenom 2 body (+1, -5, =2).

V pátém kole „turnaje jedenácti“ sehrál Tarrasch partii, jejíž závěr zná každý aspoň trochu znalý šachista. Novátor – Nimcovič silně zakusil od klasika.

Partie – viz Moje rubrika č. 25 Nepřátelství Tarrasche a Nimcoviče.

V partii devátého kola s Laskerem Tarrasch, jako v zápase (zápas o MS 1908), narazil na jakýsi „nepřekonatelný osud“.

V této partii Tarrasch černými docela přehrával mistra světa. Pouze šťastná náhoda umožnila Laskerovi nalézt remízový přístav.

Partie viz Moje rubrika č. 13 Petrohrad 1914.

Dlužno vzdát čest Laskerovi, který projevil ve, zdálo by se, bezvýhodné pozici své kvality myslitele a bojovníka. A přece jen probíhala partie za nesporné Tarraschovy převahy. Pokud by se, jako v některých

druzích sportu, přisuzovalo vítězství podle bodů, zasloužil by si je Tarrasch za jasnou a cílevědomou hru.

Zbývá dodat, že tato příhoda zanechala stopy na dalším vystoupení Tarrasche v turnaji. V každé další partii, kterou hrál, se nacházel pod dojmem upuštěné výhry se svým dávným soupeřem.

A nyní Vajnštejn:

Turnaj v Petrohradu, jak je známo, sestával ze dvou etap. V předběžné skupině turnaje hrálo 11 velmistrů, 5 vítězů postoupilo do finále a hráli o ceny v dvoukolovém turnaji.

Po 8. kole předběžné etapy vedl Capablanca, mající 5 bodů, dále – Aljechin, Bernstein, Marshall a Tarrasch – po 4,5 a až na 6. místě Lasker – 4 body. Pravda, Bernstein a Marshall měli sehráno o jednu partii více než ostatní, a proto podle ztracených bodů měli stejně s Laskerem.

V 9. kole se Lasker, hrající s Tarraschem, ocitl v těžké pozici a porážka v této situaci by pro něj byla krajně nežádoucí. Ne pro to, aby se nedostal do finále, ale dohánět Capablancu s dvoubodovou ztrátou – není nejsnadnější úkol.

Partie s Tarraschem se ukázal jako vynikající; mnichovský doktor ji následně obšírně a přesně okomentoval v turnajovém sborníku.

Tady končí přesné, výborně napsané Tarraschovy poznámky. A přece jenom lze za větší objektivitou vycítit hořkou lítost, že se mu nepodařilo logicky završit skvěle sehranou partii. Výborně rozehrál zahájení, udělal pět vývinových tahů, a Lasker – pouze dva a půl, neztratil tempo na výměnu jezdců d2, vytvořil soupeři izolovaného dvojpěšce, zavlekl jeho krále na kraj světa a, ouha, odněkud se zjevil nepředvídaný úlohový manévr Kg7-g6!

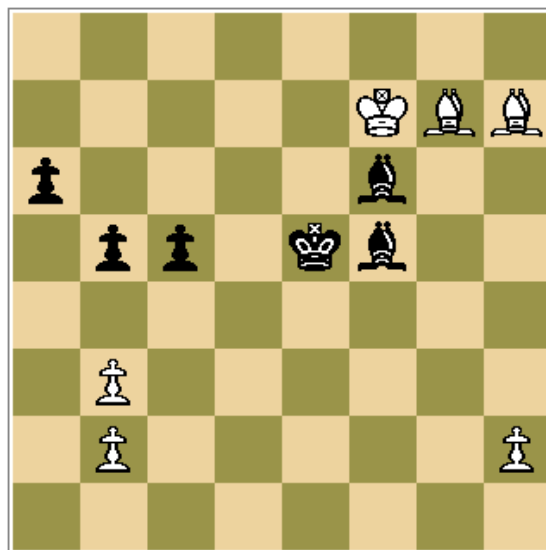
Tato hořkost otrávil Tarraschovi veškerou hru v petrohradském turnaji. Předběžnou etapu zakončil stejně s Laskerem – 6,5 bodu z 10, aby ve finále vyhrál pouze jednu jedinou partii a celkově skončil na 4. místě, když zaostal za Laskerem o 5(!) bodů. Tak na něj zapůsobila tato remíza...

Lasker, po zakončení předběžné etapy se ztrátou 1,5 bodu na Capablancu, vyhrál ve finálovém turnaji šest partií z osmi a dvě

remízoval! Předstihl Capablancu a získal první cenu. Tak na něj zapůsobila tato remíza!

Když se vrátíme k partii, podotkneme, že ne vše v ní je tak logicky bez problémů: bílý od samého začátku zaostával ve vývinu, má zdvojené pěšce, izolované, navíc v menšině na dámském křídle. O králi, který se vypravil kamsi na nebezpečný lov, raději nemluvit... A výhry není! Proč? Úlohový manévr krále? Ale odkud se vzaly motivy pro tento manévr, nemohl náhle vzniknout jako „deus ex machina“ v řecké tragédii?

Nejprve pár slov o původu „pěšcového dueta“, které se i tak nevymstilo. Lasker se mohl vyhnout zdvojení a izolaci pěšců, pokud by při výměně na b3 vzal střelcem. On se ale, evidentně, nebál zdvojeného pěšce. Ne-li proto, že realizovat pěšcovou převahu proti dvojpěšci je obtížnější, než proti pěšcové falanze? Pokud by v pozici na diagramu

bílí pěšci nestáli na b2 a b3, ale řekněme, na a2 a b3, tak by černý elementárně vyhrával, bez ohledu na to, kde se nachází bílý král: na f7, f6 nebo f5. Snadno by také vyhrával při postavení pěšců na a2 a b2. Ani v jednom případě by nešlo obětovat pěšce a dokonce tah a6-a5 by nebyl zapotřebí, postačovalo by prostě hrát c5-c4, b5-b4 a potom c4-c3. Tento okamžik není Tarraschem vysvětlen. Tady je pro něj nebo něco příliš jednoduché – není potřeba vysvětlovat, nebo příliš tajemné – nelze vysvětlit. A jde o to, evidentně, že Lasker už při výměně na b3 předvídal, že v koncovce bude mít černý pěšcovou převahu na dámském křídle, a záměrně zdvojil pěšce. Tarrasch to vysvětlit nemohl, neboť taková strategie nepadala do jeho logiky.

Bez pochyby, Lasker věděl o velké odolnosti zdvojených pěšců, a proto důrazně táhnul Tarrasche do pěšcové koncovky.

Pokud by na bojišti zůstali všichni čtyři střelci nebo alespoň dva, tak by se pozice bílého se zdvojenými pěšci skutečně stala kritickou. Pravda, pro tento případ zůstávala Laskerovi také protišance – vzdálený volný pěšec na královském křídle. Ale studiový manévr Kg7-g6 vycházel pouze při dvojpěšci!

Takže, výhra za černého byla. Tarrasch se k ní přiblížil díky silné a logické hře, ale v rozhodujícím okamžiku sešel z jediné úzké cestičky na širokou ulici. Koneckonců, viděl, že může vyhrát tahem 37. ...Se6+, ale tam byl ještě „boj“ krále se třemi pěšci proti jedinému střelci (král nestíhal), ale Tarrasch měl propočítanou variantu „noch praeziser“ (ještě přesnější) a chtěl udělit mistru světa lekcí podle všech pravidel. Necht' Tarrasche odsoudí ten, kdo sám nic takového nezažil...

Závěr: pokud vidíš jasnou výhru – nehledej jemnosti a krásu, může je nalézt také

soupeř. „Nejsilnější tah je nejkrásnější! (Lasker).

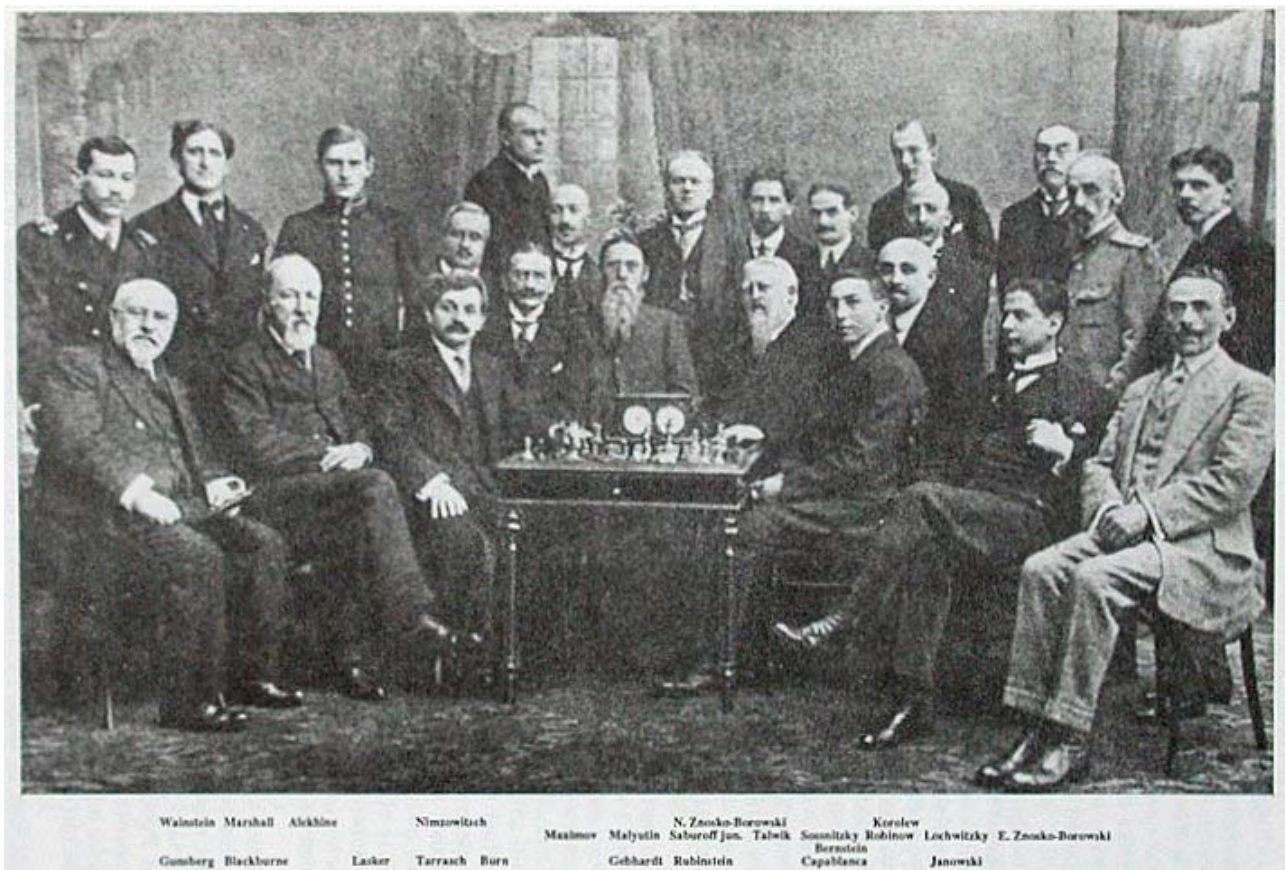
Takové jsou souhrnné výsledky analýzy. Zbývá ještě rozebrat Tarraschem letmo nahozenou poznámku o tom, že také po 38.Sxf5 černý, když ustoupí střelcem na f6 nebo h8, mohl dosáhnout výhry. Je tomu tak? Pokud by o tom Tarrasch byl přesvědčený, tak jistě, jako výjimečně svědomitý komentátor a mistrovský analytik, uvedl varianty. Vždyť nebyl příliš tísněný časem na analýzu – turnajový sborník vyšel v Lipsku v roce 1921, to je sedm let po skončení turnaje! Neznamená to, že Tarrasch nenašel ani spolehlivou výhru za černého, ani spolehlivou remízu za bílého?

Po 38. ...Sh8 39.Sc8 a5 40.Sa6 b4 41.Sb5 nebo 38. ...Sf6 (což, jak vidno, je silnější) černý opravdu získává šance na výhru, ale šance – to ještě není výhra!

Je třeba ještě dodat: pro Tarrasche (a nejenom pro něj) byl Lasker nepřijemný soupeř -v turnajích s ním vyhrál jedinou partii, a to hned tu první, kdy se utkali – Hastings 1895; na petrohradském turnaji byl Tarrasch ve finále nejstarším hráčem – bylo mu 52 let. Lasker byl o 6 let mladší, Marshall o 15 a Capablanca a Aljechin ještě o více.

A to nejlepší nakonec – byť ve finále vyhrál pouze jedinou partii, tak to byla partie právě s Capablancou, která se ukázala být klíčovou pro to, kdo se stane vítězem celého turnaje! Tím „pomohl“ svému krajanovi podruhé ...

Toliko tedy k onomu „kiksu“ ☺

Skupinové foto – Lasker a Tarrasch třetí a čtvrtý sedící zleva